

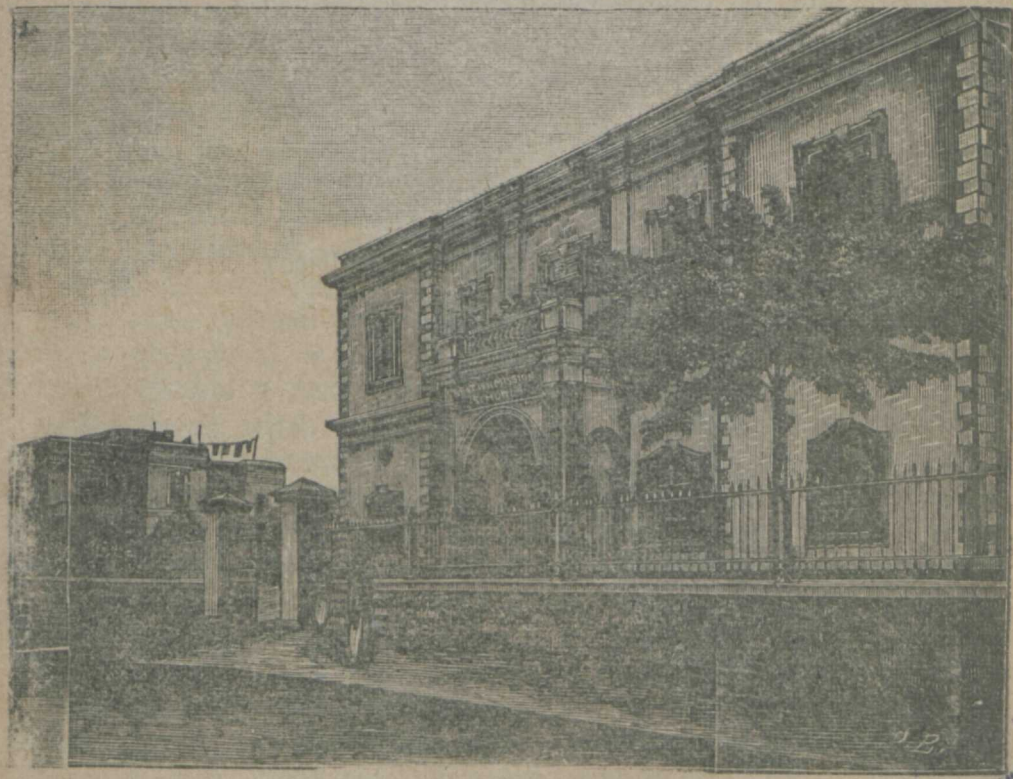
E15903

Naesmissionär

Mari Whateli

ja tema asutatud koolid Kairoš.

Wäljaannud J. Bloomppuu.

Mari Whateli koolimaja Kairoš.

Ревель, 1899.

Печатано въ типогр. Ава Миквиць.

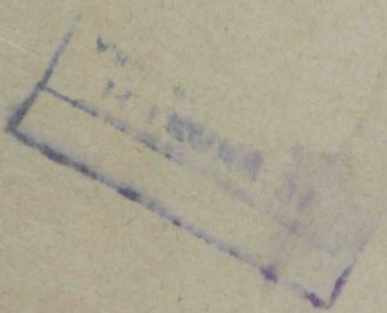
Fr. B. Kraljzviči
Eestl. Kirj. Koda
Rahmakoda

LIBRARY
NO. 11021 H

2-

S i j u:

1. Mari Whateli ja tema kool (pildiga).
2. Professor Kharat Singh.
3. Tagakiusatud ori.
4. Palwe.
5. Laul.

Mari Whateli koolimajad Kairos.

Wiletšas Jirlaste urtsikutes Dublini alewites tegi Mari Whateli, Dublini ülempiiskopi noorem tütar, missioni töös esimesed katsed. Ehk see töö küll tema hilisemast ametist palju teisem oli, ometi mõjus see tema ettemalmistamiseks väga mõnufaste. Dublini waesemas linnajaus ümberkäies, õppis ta waesid armastama, ja tema kõige armsam töö oli nende laste kallistamine ja õpetamine.

Aga kas liiga nõrgast kehajõuust, ehk sellest, et ta tööd tegi, mis üle tema jõuu käis, aga mis (preili) Whateli kautas terwise ja sugulased ja sõbrad jäiwad tema pärast väga rahutumaks. Temale anti nõuu, Inglismaalt kuhugile sojemale maale minna; tohter pidas seda ainsaks abinõuks, mille läbi ta terwise ja jõuu jälle tagasi saaks. Aga tema mõju Dublini õnnetumate laste keskel oli teda nende külge nii kinni sidunud, et ta kohe ei mõinud antud nõuu järele teha. Ta jäi ikka edasi koju ja lootis teiste armamise wastu, et tema olu ehk paraneks, ilma et temal waja oleks sealt ära reisida.

Aga paha kaswas ikka rohkem ja wiimaks nii palju, et noor tüdruk pidi omaette järele andma ja Inglismaalt ära minema. Ta reisis Kairossse Egiptuse maale. Siin oli temale kõik uus. Ohu mõju ja mõeras kliima parandasiwad raskestes ähwardawa haiguse lühikese ajaga. See armastus waeste laste wastu, mis tema südant Dublinis nii elawaste täitnud oli, tuli tema järele ka Kairosssegi, ja ilmus siin ehk weel wägewamalt kui enne Jirimaal. Ta märkas, et ei Kairo waeste laste ihulik elu üksi olnud palju halwemal järjel kui tema kodumaal, waid nad oliwad ihu kui ka waimu poolest nii sügawale wajunud, et Dublini kõige wiletšamas piirkonnas elawate laste elu sellega sugugi wõrelda ei sündinud. Niisugune wiletšus oli iseäranis suur Muhamedi usuliste laste juures, ja iseäranis weikesed muhamedi usuliste tütarlapsed aratasiwad Mari Whateli südames sügawat kaastundmust. Teised saiwad kroonu kulul ülemal peetud koolidest ometi wähegi õpetust, ehk see küll usu poolest segane oli, aga see oli siiski enam kui päris teadmatus, sest ka Muhamedi õpetuses on mõndagi head. Neid õpetati armastama kõiki inimesi, nälgjatsid söötma, wanemaid auustama ja armas-

tama, ja neid wanaduses hoidma ja elatama, paluma vähemalt kolm korda päewas ja „Allah (Zumalat) kiitma“, ka kannatuse ajal, suuremas õnnetuseski, mis neile igatahes juhtuda võib; neile õpetati, et nad ei pea warastama, ei ligimese vastu wale tunnistust tunnistama, ja neid keelati waljuste wiina ja kangid jooksid tarwitamast. Wälise pesemise ja puhtuse tarwilisust usu kombena, õpetati neile suure hoolega; poisid pidiwad endid seaduse järele kolm korda päewas pesema, ja nende kiituseks peab ütleva, et õpetajate külw selle poolest iseäranis hea maa peale oli langenud, sest, mis nad muis asjus tegemata jätsiwad, mis neile õpetati, siis selle poolest oliwad nad sõnakuulelikud ja jätsiwad harwaste määratud pesemise seadust täitmata. Mis jälle tütarlaste kohta ütelda, kes waese rahwa lapsed oliwad, siis oli nende kaswatus niisugune, nagu oleksiwad nad elajad ilma hingeta. Wiekümnest weikest tütarlastest ei ükski teadnud, et temal oli hing, ehk mis see sõna „hing“ tähendas; ega tütarlaste teadmine kõlblikust elust olnud usulifest tundmisest suurem ühtigi. Kodu, wanemate juures tuli neil leiba tegemise juures ema aidata ja nooremaid lapsi hoida. Usulif pesemine, mida poistele nii hoolega õpetati, peeti tütarlaste kohta üleliigseks, ja need oliwad selle wabaduse üle wäga rõõmsad ja hoidsiwad puhtuse eest. Kui muhamedlase tütar ühe ehk kaheteiskümne aastaseks saab, pannakse ta mehele, kes aasta ehk paari temast wanem on. Wanemad peawad kosjakauba eest muret. Kui tore pulmapidu möödas on — ja kõige waesemgi araablane teeb selle nii suurewiisiliseks kui tema jissetulekud wähegi lubawad — siis märkab noor tütarlaps, et ta ainult ema kodust samasuguse ämma kodusse on muutunud, sest sel wiisil noorelt paaritatud naene peab ikka pikemat aega äia ja ämma kodus olema, enne kui ta mehe kodusse asuda saab.

• Ehk küll waimuline seis muhamedlaste naeste ja nende tütarde seas nii madal on, wõis mis Whateli sellest hoolimata tähele panna, et headuse aim nende seas elus oli; ta üsna imestas selle üle, kui nägi, kuida nad usu, kõlblike elu ja inimese õiguse poolest kõige halwemas olekus oliwad, mis iganes olla võib. Ta märkas lastes armastust ja õrnust, ta nägi neid wanemate sõna kuulwat, ja et nad tänulikud oliwad, kui nende wastu sõbrust awaldati. Hea mõte, mis nende üle kohe tema pähä tungis, kaswas nendega tuttawaks saades aeg ajalt, ja ta jäi lõpeks kõige südamega nende külge kinni ja igatses midagi nende ihu ja hinge kasuks teha. Tema terwis, ehk küll juba palju paranenud, ei lubanud teda veel kaua aega Inglismaale tagasi minna. Ta wõis sellepärast laste eest hoolitsemisest oma peale wõtta ja hakkas mõne aja pärast nõnda nimetatud „weikeste laste kooli“ unustatud

muhamedlaste tüdrukufeste jaoks mõtlema. Selle korda saatmine oli nüüd temale seda hõlpsam, kui ta juba üsna ladufaste maarahwa keelt kõneles ja ilma raskufeta lugeda võis. Kairos ja selle ümber leidus ometi juba mõnda head amerikalaste asutatud evangeliumi usu kooli, mis ristiusu ja kristliku hariduse edenemisele suureks toeks oli. Ta oli sellepärast mõni aeg veel kahe wahel, mis ta tegema pidi; ta kartis, et oma kooliga seda mõju segama saab mis need nii suure kasuga maarahwa heaks ajasivad. Aga mida enam ta asja peale mõtles, seda suuremaks kasvas tema igatsus oma pisikest tütarlaste kooli korda seada, ja viimaks ei võinud ta enam sellele igatsusele vastu panna: ta pidi katsset tegema.

Kartes, et ta ei võiks asjaga üksi walmis saada — ei wähemalt ilma heade nõuandjateta — pööris mis Whатели mõne Euroopa sõbra poole, kes kauemat aega olivad Egiptuses olnud ja rahwa loomust ja kombid tundsiwad. Ta palus nüüd neilt sõbradelt mõeldud kooli mõju kohta nõuu. Ei midagi maha suruwamat oleks enam olla võinud, kui see wastus, mida ta sai. Seletati, et tema mõtet oli päris wõimata toime panna. Muhamedlaste tütarlapsed ei tule ialgi jalagagi teie kooli astuma“, wastati temale; „niisugusid lapsi, ka kõrgemast ja rikkamast seisusest peetakse harilikult kõige suuremas teaduwatuses, ega pea nad mingisugusest õpetusest lugu; kuida te siis wõite loota, madalama, rumalama rahwa seast koolilapsi saada? Koptilaste seas ehk võiks midagi head toimetada, aga muhamedlaste wäesema rahwa tütarde seas — ei millasti! Teie kooli mõtet ei wõi ialgi toime panna.“

Mis Whатели ei lastnud ennast ometigi nende sõnadega hirmutada; ta jäi kindlaks oma otsuse juurde, kord katsuda. Ta üüris linna wäesemas osas ühe maja alumisel korral ruumid ja tegi kauba kahe noore Siiria tüdrukuga, kellel wähe warandust oli, et need teda koolimaja korrale seadmises awitaksivad. Kui see oli tehtud, käis Whатели ise wäesetes muhamedlaste kodudes ümber, püüdes enesele õpilasi kutsuda. Aga algus näitas hoopis tumedalt ja lõpuotsus oli kõige pahem. Znimesi armastawale noorele naesele ei olnud mitte üksi wõimata muhamedlaste seast koolilapsi leida, waid ta märkas ka, et kõik tema hoolitsemine hea asja eest emade keskel tema vastu kõige suuremat kahtlast meelt äratas. Kui ta uulitsal nende majadest mööda läks, wiskasivad nad muda ja liiwa tema järele, aga ta kannatas nende nurjatust ja oli nende vastu ikka sõbralik. Tema Siiria abilised, kes oma poolt püüdsivad tuttawate seast muhamedlaste tütarlaste kooli tulema paenutada, kohkusivad emade nurjatusest mis Whатели vastu ja ei julgenud temale enam abiks olla.

Kahju oli siis käega katsutawalt selge. Aga wäsimata sitkusega,

mis õrnasüdamega ja terava mõistusega Inglis naesterahwa loomu omadus on, kui head asja toime panna tahetakse, tegi mis Whateli otsuseks oma asja edasi wiia, mis hädaohtu ja takistusi ka ees oleks. Ta märkas ometi, et ta selles wiisis, kuida ta oma püüdmiisi ajas, mõnda efektiivt oli teinud, ja neid efektiivt tahtis ta edespidi parandada. Ta märkas, et, kui tarwiline tema õpetus lastele ka oleks, oli ometi üsna mõistmata oodata, et emad tahaksivad last wõõramaalase hooleks uskuda, ja pealegi niisugusele, kellest nende arwamise wiisi järele iga wiifakas naesterahwas peab eemale hoidma. [Muhamedlaste meelest on nimelt iga täieline naesterahwas, kes mitte mehele pole läinud, auuta inimene!] Kooli ainult nimeks lahti pidades, ehk sinna küll ainustki õpilast ei tulnud, käis ta ise muhamedlaste kodudes ja iseäranis waeste emade juures, kes tema naabruses asusivad. Alguses oliwad nad väga tasased ja wähe aradki, kui ta neile lähenes, aga mida enam nad teda nägivad, seda enam need nähtused kadusivad, ja nad tuliwad aeg ajalt tema ligiolekul lahtemaks, wabamaks ja jutukamaks. Sellest ajast saadik, kui miis Whately Dublini waeste laste seas töötas, oli temal mõnes laste haiguste hoidmises wähe osawust. See oli nüüd temale kõige suuremaks kasuks. On tuntud, et raske filmahaigus o p h t a l m i a Egiptuses laste seas väga tawaline on, ja miis Whateli tundis head filmarohthu, mis selle paha wastu hea abinõu oli. Selle rohuga sai tema, emade rõõmuks ja suureks imestamiseks, palju lapsi parandada.

Muhamedi usu naesed on armastawad emad. Kui nad miis Whateli headust laste kohta nägivad, ei pahandanud nad enam nende käikude üle; nad hakkasivad jellewastu koguni paluma nende urtsikutesse tulla, kui nad temaga uulitsal kokku said, ja wiimaks tuliwad mõned temaga nii tuttawaks, et nad temale perekonna asjadestki kõneleda wõisivad. Kord teise järele püüdis ta neile kõneledes wähe ka usulisi asju puutuda, aga niisugustest asjadest ei hoolinud nad sugugi. „Mis seesugused meisse puutuwad,“ ütlesivad nad, „need on meeste asjad, meie oleme naesed, mis meil usust kasu on?“ Miis Whateli kinnitas neile — mis neid väga imestama pani — et usk on sama tarwiline asi naestele kui meestele, sest naese hing on kõigewägewama Jumala meelest sama kallis kui mehelgi.

Need seletused näitasivad küll pilguks ajaks emade peale mõjuma, aga kahjuks on muhamedlaste naesed nii koduste talituste külge seotud, et mingi kõrgem püüe ei wõi nende südametes aset leida. Miis Whateli kuuljad unustasivad jellepärast tema sõnad warsti jälle hoopis. Minus, mis nad suure hoolega kuulasiwad, oliwad need lühikesed jutustused piibli lugudest, mida ta neile lihtlabasel wiisil jutustas. Araabia

rahvas armastab iseäranis väga juttusid; peaaegu võime öelda, et see nende elu suurem lõbu on. Mitu tundi võivad araablased, mehed ja naesed kõige suurema ihaldusega „Tuhhat ja üks öö“ ja muud sarnatseid meelekujutuse toodeid kuulata, kui osavad kõnelejad neid jutustavad. Si siis olnudki imelik, et miss Whатели piiblijutustused neid naesi elamaste liigutasivad, ehk küll, tahju on öelda, sellel ei olnud muud järelbust kui — nagu enne öeldi — filmapilkline waimustus. Asi, mis temale tulewiku kohta ometi wähe lootust andis, et kord tõde need luffupandud südamed wõidaks, oli naeste sagedaste korratud soowimine jälle ikka kuulda saada „Bojast“, sellel nende kohta iseäraline tõmbewõim oli.

Samal möödul, kuida miss Whатели tutwus muhamedlaste perekondades kaswas, pani ta neile kooli-õpetuse kohta küsimusi ette. Aga ehk nad küll tema wasta ikka enam oliwad wiisakust ja sõbrust awaldanud, ei tahtnud nad ometi mitte pisikefi lapsi tema kaswatada jätta. Nii isad kui ka emad küsivad ühtepuhku: „Miks meie tütreid kaswatust ja õpetust tarwitawad? Meie omad emad oliwad tublid naesed ja lastekaswatajad, ilma et nad sõnagi lugeda oskaksivad.“ „Meie naesed,“ ütlesivad mehed, „walmistawad leiba, hoiawad meid mehi ja lapsi, kannawad Niilist wett ja toimetawad kõik majapidamise asjad hästi, sõnagi lugeda oskamata.“

Beame miss Whателиt imestama, kes sellest kõwast wastupanemisest hoolimata oma püüetes ja lootustes wastupanna suutis. Raua aega ei näinud ta asjas midagi lootust aratawat walgenemist, aga siis tuli muutus. Üsna tühine juhtumine tegi selle kohta lõpuotsuse. Ühel päewal, kui keegi muhamedlase naene jälle kordas seda wana lauset, et tema tütar üsna hästi wõis hoida majapidamist, ilma et ta peaks lugema õppima, juhtus miss Whатели õnneks nimetama, et tüdruk lugemise kõrwal ka wõiks õppida käsitööd — iseäranis õmblemist. See mõjus kui nõiasõna raske mõistatuse seletamiseks. See noor, heasüdameline tütarlaps Whатели oli selle sõnaga soowitud tütarlaste kooli uksele otsekui wõtme ette pannud. Õmblusel ehk käsitööl üleüldse oli suur tähendus muhamedlaste naeste filmis; nad mõistsivad seda tegelift kasu, ja ka seda, et nad oma tütardele seda muretsema pidiwad. Kaks ema lubasivad kohe oma tütreid kooli saata, kui neile õpetataks ainult õmblemist ja muud käsitöösid. Aga selle peale wastas miss Whатели kõwaste keelawalt, tema ei miski tingimisel taha wastuwõtta koolilapsi, kui ei temale sallitaks neid ka lugema õpetada. Mõne päewase nõupidamise järele lubasivad emad, et nende tütreid saaksivad kooli tulla — ometi selle tingimisega, et nad õpiksivad ainult õmblema ja lugema, aga ei midagi peale selle.

Kui miss Whатели wiimaks oli nii pikale tulnud, seadis ta kooli-
hoone täieste korrale. Seinale riputati trükitud pilta, mida ta oli Ing-
lismaalt muretšenud, ja mõned suurte tähtedega kirjutatud piibli jalmid
kohalikult Araabia keeles. Neid oli kirjutatud ühe noore tüdrukü isa,
felle tütre miss Whатели oli koolis abiliseks wõtnud. Ka oli aabitsa
tähtedega trükitud kaarta saadawal ja õmbluse tarwitustega täidetud for-
wid oliwad õmblemise jaoks walmis. Kõik oli walmis. Miss Whатели
tuli weikesesse koolimajasse, kui töötund algama pidi ja ootas rahutu-
malt neid õpilasi, keda oli lubatud temale saata, — aga oi, ei tulnud
kedagi! Ta ootas mitu päewa, — ei tulnud kedagi!

Ta pidi jälle kannatama „langenud lootust, mis südame mureliseks
teeb“. Peaaegu langenud lootuses selle pärast, et ta pidi ootama ühe
päewa teise järele, ega näinud ainustki weikest tütarlast tulema, läks ta
ühel päewal koolihoonest ja tuli ühe tuttawa puuwiljakaupleja juurde,
kes tema wastas seiswa poislaste kooli juhataja oli, ja palus luba tema,
Kadiga nimelisi, tütarlast ja selle kahte weikest õde õpetada. „Keeb on
muhamedlased“, wastas mees kareda healega, „neil ei ole waja midagi
õppida.“ Selle kordaminemata katse järele, käis ta ümber kõikide waeste
inimeste juures, keda ta tundis ja palus neid ärdaste ja wäsimata
tütreid kooli saata. Tema wäsimatus mõjus nii palju, et mõned emad
uueste lubasiwad lapsi järgmisel päewal tulla lasta. Miss Whатели
lootus wirgus jälle, ehk küll nähtused temale õpetanud oliwad, et antud
lubamiste peale palju lootata pole.

Järgmisel homikul läks ta jälle noore abilise kaugas koolihoonesse.
Ta istus akna juurde, waatas mureliselt sellest läbi ja — ootas. Määrat-
tud tund kulus lõpule; ei kedagi nähtnst. Miss Whатели oli juba seegi
kord lootuse kautanud, kui hoonesse astus naesterahwas, mitme hõbe- ja
koralli-ehtega kaunistatud, aga muudu üsna kehwas riides; ta talutas
kätpidi pisikest kahelja ehk üheksaastast tütarlast. Siin oli nüüd rõõmu
säde miss Whatelile, aga seegi pimenes seekord ja ahwardas kaduda.
Kaene heitis oma „burko“ (musta nõukatte) tagasi ja seletas lapse selle-
pärast siia tooma, et ta oli lubanud, aga laps oli nii arg ja häbelik,
et ta ei wõinud siia jääda. Miss Whатели püüdis meelitamisega ja
sõbraliste sõnadega weikest julgustada, kes sellest siis niipalju ka waigis-
tatud sai, et ütles tahtma teisel päewal tagasi tulla ja siis jääda. Oma
tütreaga oli waewalt hoonest äraläinud, kui kaks esimese tütarlaste wanust
plikafest uksest emade ja täide saatusel sisse astusiwad. Miss Whатели
teretas neid kõiki südamelikult. Mõnda uurawat pilku majas ümber
saates, kõiki wõõraid asju hoolega filmitšedes ja palju isekestis ja miss
Whateliga kõneledes, näitasiwad laste saatjad wiimaks selle üle kindlaks

saama, et nende meikesid lapsi mingisugune hädaoht ei ähwardanud, lahkusiwad nad ja jätsiwad lapsed kooli. Waewalt oliwad need äräläinud, kui mitu teist last sisse toodi, ja kui kell kümme läi, oli miss Whatelil rõõm üheksa last koos näha, — kõik muhamedlased. Ta seadis neid nüüd poolringis põrandale istuma, küsis neilt igaühelt nende nime ja kas teadsiwad, kes neid oli loonud. Wanemad wastasiwad: „Alla,“ nooremad „Prohwet“.

Selle järele tuliwad koolitunnid. Miss Whateli oli otjuselks teinud, et ei õmblemine enne algada saa, enne kui mõnda ettevalmistawat õpiasja oli tähele pandud. Esimese päewa määrus oli araabia keele tähestikust mõnda kirjatahte pähe õppida. See sündis nii, et lastele paksu paberitüki peale trükitud üfsikuid tähta näidati. Aga nii kerge kui see õpiasi ka oli, näis see ometi laste arusaamise jõuust üle käima, ja kui nad wähe aega oliwad olnud selles töös, palusiwad kõik luba õmblema hakata. Miss Whateli, kes heal meelel nende meikesed südamed oma poole tõmmata tahtis, andis selle korra järele ja täitis laste soowi. Warsti oli igal meikesel tütarlapsel sõrmkübar meikeses, pruunis keshörmes, nõel, lõng ja walge linane riideaärefene käes, kelle abil esimesed õmbluskatsed tehti. Halb meelitus oleks öelda, et töö oli kudagi korda läinud. Piisikesed ise aga oliwad selle üle uhked ja wõtsiwad töö koju kaasa, et jeda omastele näidata.

Teisel päewal oli miss Whatelil 14 last koolis. Kohe sisse tulles wõtsiwad nad oma puukingad jalast ära, paniwad ukse juurde ja läksiwad siis õpetaja kätt suudlema. Spetus läks siis nagu esimeselgi päewal. Lapsed istusiwad rõemuga ja himuga miss Whateli ette matile, lugesiwad araabiakeele tähta ja õppisiwad pähe piibli salmisid, mis muhamedlaste usutunnistuse wastased ei olnud. Spetaja püüdis ikka nende meelde istutada, et kõigewägewam Jumal on annud hinge igale naesele samuti kui mehelegi, ja et usu tundmine oli igale naesele palju tähtsam kui nõelumise ja käsitöö osawus.

Läheks liiga pikale siin Rairo tütarlaste kooli edenemisest laiemalt kõnelema hakkata. Tahame ainult nimetada, et kolm kuud selle algamise järele, oli miss Whatelil 46 õpilast, peaaegu kõik muhamedlased. Tema kool sai warsti nii kuulsaks, et jeda nii mohamedlased kui ka Koptid auustasiwad. See kahklus ja nurjatus, mida noor Inglis naesterahwas esiteks oli tunda saanud, oli wähehaawal usalduselks ja armastuselks muutunud.

Tütarlaste kooli edenemisest julgustatud, otjustas miss Whateli ka poislaste kooli ajutada. See tehti tõeks aastal 1864. Kool algas 16 noore poislapsesega, kelle arw lühikesel ajaga 70-ni tõusis. Wiimaks tuli nii palju õpilasi, et miss Whateli ei enam paljuid wõinud wastu wõtta.

osalt ruumi puudusel, osalt jellepärast, et ta algusel kedagi meesõpetajat saada ei võinud, mis poisilaste koolile tingimata tarwiline on. Temal läks ometi korda neid raskusi ära võita. Wiimaks üks noor siirialane ja selle kaks wenda, tahtsiwad kõik kolm üheskoos selle tähtsa kutsumise alla anda, miss' Whateli kaasas koolis õpetada ja juhatada. Suure waewaga muretseti sünnis koolimaja. Sellest ajast saadik on kool ühtelugu kaswanud, nii õpilaste arwu kui ka mõju poolest.

Esimest korda käisin seal mõni päew peale selle, kui pidustused Suetzi kanali awamise järele lõppenud olivad. Miss' Whateli wõttis mind wäga sõbralikult wastu ja wiis kõigist koolihoonetest läbi. Poiste kooliruumid olivad alumise korrja peal ja kolmesse osasse jagatud, milles igas osas kaks klassi oli. Olen näinud mõnda kooli Inglis- Prantsuse- Italia- ja Saksamaal, aga ei ole näinud ainustki, mis minu meelest paremine korraldatud oleks olnud ja ilusamine juhatatud, kui see miss' Whateli asutatud kool, ja ometi olivad kõik õpilased Kairo waesema ja enam langenud rahwa seas. Nende arw oli minu sealkäigu ajal kolme ja neljajaja wahel. Esimeses klassis oli kuue ja kahetja aastasid poisja; mõned neist olivad ainult räbalatega kaetud, ja kui ka teised paremine riides olivad, paistis ometi kõikidest juure waesuse tuju. Kohe jisse astudes pidin ühe asja üle iseäranis imestama, nimelt kõikide laste wiisaka ja puhta ülespidamise üle, mis neid kõigest räbalusest ja hädast hoolimata meeldiwaks tegi.

Nende seas ei olnud ainustki, kelle käed ja nägu poleks olnud üsna puhtaks pestud. Kui seda miss' Whatelile tähendasin, ütles ta, et puhtuse ja wiisakuse ülewalspidamine laste seas oli üks kõige juurematest raskustest, mille wasta ta wõitlema pidi. Ehk küll muhamedlaste seadus mitu korda päewas pesemist nõuab, näitawad ainult täieealised inimesed, ja nende seas iseäranis meespoolded seda käsku wabatahtlikult täitma. Araabia emade meelest on nende pisikesed „paha filma“ eest seda paremine warjatud, mida paksemaks mustusekord nende laste näul tulla wõib, ja see õnnetu ebausik ei ole egiptlaste rohketes filmahaiguste juures mitte wähe põhjuseks. Wähehaawal wõis ometi miss' Whateli puhtuse nõudmised maitsma panna, ehk küll mõnigi pois- ja tütarlaps just selle walju keelu pärast koolist ära wõeti.

Wäga huwitas mind laste mõnefugune wäljanähtus. Neid oli peaaegu igast rahwa sugust, kui nad seal kõrwati koolipingil istusiwad, ega tehtud mingit wahet usutunnistuse ja naha karwa järele. Ebenipuu karwalise musta nubialase ja etiooplase kõrwal istus siirialane poisikene särawa ja kauni näufarwaga, ja nad näitasiwad isekeskis kõik wäga sõbralikud olema.

Rüüsin miss Whatelist wähe laste mõnesuguse usutunnistuse järele ja sain wastuseks, et suurem osa neist oli moslemid ehk muhamedlast, aga muud olivad mitmest usutunnistusest kokku; neid oli kreeklasi, koptisi, juuta, armeenlasi, Roma-katoliklasi ja ewangelilasi. Neil wiimastel ei olnud wanemaid ega kodu; nad olivad abita lapsed, keda miss Whateli ise oma hoole alla oli wõtnud, et neist kõlblikkusi inimesi kaswatada. Minu küsimise peale, keda usuõpetus koolis sisseseatud oli, sain wastuseks, et see nüüd palju oli wähenenud selle kõrwal, mis esiteks oli õpetatud. Miss Whateli oli, kooli algades, katfunud lastele ristiusu tõsi-
dust õpetada ja Muhamedi õpetuse walstusi seletada, aga lapsed ei näidanud midagi wastu wõtma, ega saanud ta ka suuliste läbirääkimistega sammugi edasi. Tütarlapsed ei wõinud sugugi mõista, mis ta neile selles asjas õpetada püüdis ja poisid kas paniwad tema õpetusele otsekohe wastu, ehk olivad ainult selle pärast nõuus, et miss Whatelit meelitada ja tema lugupidamist leida. Oma poolest ei olnud nad selle üle kindlad, mis ta neile ütles. Ta wõttis siis nõuaks teisele teele astuda; ta tahtis ainult ristiusu seemet nende südamesse külwata, midagi ümberpöörmist ootamata. Ta lasi lapsi lugemise harjutuseks piiblit lugeda, nii Wana kui ka Uut testamenti. Siin ei leidnud ta midagi nimetamise wäärt raskusi. Tema Kopti usust õpilased, keda nende wanemad olivad õpetanud pitbli tõdesid uskuma, lugesiwad seda wäga hea meelega ja muhamedlaste usu õpetusest on muist Wana ja Uue testamendi salmidest kokkuseatud, aga wõeriti. Wähehaawal hakkasiwad poisid ewangelistide jutustusi ja ka apostlite tegusid hinuga lugema; išeäranis meeldisiwad neile need jutustused, mis puutuwad Said Jessa'sse (nagu muhameedlased Issandat Jeesust nimetawad) ja tema emasse Mariasse, keda mõlemaid muhamedi usu õpetajad wäga „pühaks inimeseks“ peawad. Egiptuses ja Araabia elanikkude sees saadakse Jeesusest ja Mariast mõnesugusid jutustusi ja ennemuistsid juttusid kuulda. Miss Whateli kinnitas minule, et Lunastaja jumalik olek ikka enam poiste peale mõjus, mida enam nende waimulised wõinud kaswasiwad; mida enam nad temast lugesiwad, seda enam kaswas see nende meelde.

Minu küsimise peale, kas olivad mõned noortest meesteist nii walgustatud saanud, et nad muhamedlaste eksitusest lahkuksiwad, wastas miss Whateli, et see ainult haruldaste juures nõnda oli. Minus tulu, mis ta oli kätte saanud, oli see, et Lunastaja olemus ja ristiusu peatõsidused olivad laste filmis suuremat wäärtust leidnud, suuremat kui esimese kooli ajal. Ta lootis ometi, et tema töö Sumala abil mõndagi õnnelisele lõpule wõib juhutada. Weel küüsin temalt, kas oli temal korda läinud muhamedlaste poistes nende ristiusuliste feltfiliste wasta

midagi wennalift armastust äratada. Selle peale andis ta minule kindlaste jaatama vastuse; selle poolest ei ole tema töö asjata olnud. Ta jutustas minule sellest mõnda liigutawat näitust. Jutustan siin ühe nendest.

Üks ristitud pois, Kopti usufeltsist, tuli ühel homikul, näljast haigena ja poolfurnu näulifena, miss Whateli juurde ja palus saada kooli tulla, nõnda kui muudki lapsed, et seal õppido. Ehk küll räbalad riided kooli tulewate poiste juures peaaegu harilik asi on — iseäranis algusel, — oliwad ometi selle poisi riided ja wäljaspidine nähtawus nii kurwas korras, et ta peaaegu terwet kooli oleks mõinud halwa kuulsuse alla saata. Pärispõhjalise puhastamise ja pesemise järele wõeti ta ometi heatahtlikult wastu ja sai feltfiliste kessel poiga. Samal päewal, kui pois kooli wõeti, oli miss Whateli tarwitustest sunnitud paariks päewaks Kairost ära minema. Tagasi tülles leidis ta poisi terwise parema, ja terve tema wälimine nähtawus oli muutunud; oliwad riidedki kaunis terwed ja puhtad. Pois oli ometi waenelaps, ilma sõbradeta ja sugulasteta. Kooliskäimist algades oli ta iga õõsel maganud tallis ühe eesli juures, kes ühe koolmeistri oma oli. Muhamedi usulised poisid oliwad teda elatanud, temale oma päewafest sõõgimarandusest jaganud, ja weel sõbradelt ja tuttawatelt riidetükka kerjanud, mis, ehk küll wiletsad, ometi üsna head oliwad nendega wõrelbes, millega ta esiteks oli kooli tulnud.

Kui ma mõnda poisfi Araabia keeles Wanast ja Uuesti Testamendist olin kuulnud lugemat, tulin hoonest ja läfsin kõrgematesse klassidesse. Siin oli õpilaste arv wähe üle 30 kummasi ja nende wanus 12—15 aasta wahel. Sama korraldus ja puhtus, mis alamates klassides olemas oli, walitses ka siin. Kui mina sisse astusin, kirjutasiwad poisid. Waatafsin nende kirjutusi ja nägin, et need oliwad käekirja poolest üsna kenaste kirjutatud; selle siju ei wõinud ma arwustada, sest et ma ju Araabia keelt ei osanud. Kui ma sellest asjast herra Shakorile, esimesele õpetajale kurtfsin, käskis see, minu suureks imekspanemiseks, mõnda poisfi nende Prantsuse ja Inglise keeli kirjutuswihud wälja tuua. Need tegiwad seda ja needki oliwad sel wiisil kirjutatud, et Inglise koolides waewalt paremat leida on. Herra Shakor palus mind siis mõnda kõrgema klassi poisfi Inglis keeles läbitatjuda; ta näitas wiit ehk kuut nendest ja seletas, et need seda keelt kaunis ladufaste kõnelewad. Walfsin ühe ettepanudest, ühe muhamedlase poisi, kes eesliajaja poeg oli ja küfsin temalt, mis õpiasju koolis õpitakse? Ta wastas: „lugemist, kirjutamist, rehkendamist ja maadetundmist.“ Suur Europa kaart rippus seinal. Küfsin temalt, kas ta mõnede maade pealinnad näidata wõiks. Ta tegi seda suure kindlusega. Herra Shakor pani temale siis mõned raskemad küsimised ette mille peale ta samasuguse kindlusega kostis. Kui

nägin, et ta nii osav oli, palusin teda minule seletada, kuda aurulaem Londonist Aleksandriasse tulles käima peaks. Ta seletas seda minule ladusas Inglise keeles, aga tegi kompassi kohta mõned veikejed wead, mida ta ometi wäheste mõtlemise järele ise õiendada wõis. Teine pois tuli siis minu juurde ja luges suure osawusega mõned tükid Uueste Testamentidist Prantsuse keeles. Küsisin herra Shakorilt, kas wõiks pois ka loetud tükki Araabia keelde ümber panna. „Wõib küll“, wastas ta; ta teeb weel enamgi kui tahate, ta wõib selle Inglise keelde käämata. Näidake aga temale üks salm, ükspuhas misjugune!“ Näitasin salmi Joan. ewangeliumist. Minu imekspanemine oli tõeste suur, pois si ilusas Prantsuse keeles lugema kuuldes ja et ta weel koguni seda üsna hästi Inglise keelde ümber panna wõis.

Selle järele käisin tütarlaste koolis, mis maja ülemase korra peal on. Siin olivad ümber 80 koolilast koos, kes siis õmblewad. Nad näiswad seda üsna osawaste tegewat. Tüdrukud olivad sama wiisaka ja puhtanäulised kui poisidgi, ja mõned nendest olivad wäga kenad. Nende näud ilmutaswad küll wähem waimuandeid, aga miss Whateli ütles ometi, et ei see tule loomuliste waimuannete puudusest, waid sellest, et see sissejuurdunud arwamine, et kaswatus ja õpetus waimu poolest on üsna asjata, takistab ja lämmatab nende waimu omaduste kosumist. Ei ometi wõi imeks panna, et seelugune arwamine alama rahwa seas on olemas, kui kõrgemast seisusest muhamedlaste naeste juures oskamatus nii suur on, et ei üks kümne seast wõi üht oma keele kirjatahte teisest aratunda, ega üks wiiekümne seast oska oma nime kirjutada. Nõnda on seal igalpool lugu.

Minu käik nendes koolides lõbustas mind wäga, ja mina soovisin miss Whatelile tema hea teu pärast kõigest südamest õnne. Ta jutustas mulle, et õpetuse mõju tütarlaste keskel, Jumala õnnistuse läbi ei olnud üsna ilma tuluta, ja ta oli selle üle üsna kindel, et kui ta aga wõiks saada enam raha abi, siis wõiks ta palju enam korda saata, sest seni ajani oli ta wõimalikult wäheste warandusega läbi ajama pidanud. Ta ütles kooli hooned liiga täis olemat; ta pidi paljud sissepüüdjatest tagasi lükkama, kui palju nad ka sissepeasemist palusiwad. Raha oli ta püüdnud, et mõne asja poolest paremat seisu saada, kuid kahjuks ilma suurema järeldusteta; tema kodumaa rahwas olivad ainult wähe abi annud. Tema mõte oli tarwituse kohasemaid kooli hoonid ehitada; aga ehk küll Egiptuse walitsus heatahtlikult oli temale kooli jauts tarwilise maatüki lubanud, oli temal ometi wõimata asja toimepanemiseks tarwilist summa raha kokku saada. Küsisin temalt, kuda ta nüüdseid koolisid ülewäl

pidas, mille peale ta vastas, et ta iga aasta mõne sõbra läbi sai umbes 400 naela sterlingi, ja et omast kassast ülejäädamad kulud kandis.

Minu küsimise peale, kui suure summa ta oli kogunud mõeldud koolimaja ehitamiseks, vastas ta: „ainult mõne naelasterlingi, ega ole minul lootustki rohkem saada!“ Küsisin jälle, eks ta ehk olnud äraarustanud seda tähtsat asja neile omamaalastele ette panna, kes Suetfi kanaali avamise pidul olivad. Vistasin veel juurde, et nende tuhandete inglaste seas, kes sel korral Egiptuses olivad, leidus mõndagi, kellel oli määratud rikkusi ja kes oleksivad mõinud tema ehituse kassase suuri summasid kinkida. Ta tõendas minule, et ta seda iialgi ei olnud arastustanud; ta oli oma asja igale inglasele ettepannud, kellega temal oli võimalik olnud kokku saada. Trükitud palwid abi palumiseks kooli ehitamise tarbeks oli Kairos igas Hotellis ülesnaelatud ja väljajagatud. Terwe summa, mis ta sel wiisil kokku sai, oli ainult — neli naela sterlingi (ligi 40 rubla.)

Bean tunnistama, et miss Whatelilt ja tema koolilt lahkudes oma rahwa üle häbi tundsin. Kairos olles käisin Kreeka, Kopti ja Roma usu missiooni koolides. Roma-katoliku kooli juhatajaid suur hull nunne ja kooliõdesid ja seda peeti, nagu teisiigi, rohkestes annetega üles. Amerika protestantidel on ka tubli kool Kairos oma maa meeste lastele. Seda asutust juhataatakse iseäranis hästi ja peetakse rohketes annetega üles. Waewalt ainuski nende ristifoguduste liikmetest, kes nimetatud kanaali pühitsemise ajal Kairos käiswad, läks linnast ära, ilma et oma usu koolile suuri kingitusi ei teinud. Nende ewangeliumi usku inglaste arm, kes samal ajal Kairos olivad, ja kes seal peale selle iga aasta rändawad, on suurem kui muude ristifoguduste reisirijate arm ühtekokku, ja ometi see summa, mis nad ainsale Inglise koolile Egiptuses ohwerdawad, ei tõuse aastast üle kümne naela sterlingi. Päew päewalt kasvab Roma-katoliklaste mõju Egiptuses; nad teewad kõige suuremaid jõukatseid, et oma õpetust muhamedlaste seas väljalautada ja protestantlaste wastu palju kahtlust ja nurjatust äratada; ja ometi sallib Inglismaa, et uskliku südamega, eneseohwerdaja naesterahwas peaaegu oma kuluga ja ainuüksi araablaste õpetamise ja ristiusku pööramise eest hoolt kannab.

Sellega lõpeb ühe reisija kiri Mari Whateli ewangeliumi usu kooli kohta. Leht: „Calwer Missionsblatt“ toob ometi kooli kohta weel järgmised teated, mis meile ikka enam näitawad, kuida Issand lasseb oma töölisi täit töö raskust tunda ja tihti küll lasseb neid näha, nagu oleks soomide kordaminek mõimata, enne kui Tema abiga tuleb ja nende usku finnitab näidates, et Temale on seegi võimalik, mis meile mõimata näitab. Seda sai ka miss Whateli tunda, ei üksi oma töö ajal Kairos,

waid ka selle peale waadates, kas ta kooli jauks sündsa maja ehitada võiks. Paljude asjata katsete peale, mis eespool oleme tähele pannud, selle jauks raha kokku saada, oli temal wiimaks ometi võimalik selle maatüki peale, mis Rbedime (würst) ise oli temale kinkinud, selle maja ehitada, mis meie pildi peal näha on ja kuhu ta hiljemine aptegi ja tohtrimaja weel juurde asutas. Siin tegi ta tööd, kuni 9-mal märtsil 1889 Kairois Isfand ise oma truumi töölise enese juurde katus. Temast alaustatud missioni tööd jätkab nüüd tema õde Johanna Whateli ja proua Shakor; wiimane on eespool nimetatud miss Whateli kooli õpetaja lesk ja juba enna abieluse heitmist Marile abiliseks olnud. —

Kes Isfanda peale loodavad, ei saa mitte häbise jääma! Seda näitab meile jälle preili Whateli elulugu ja tema töö.

Professor Kharak Singh.

Professor Kharak Singh on wana India kõrge Sikhi sugu järeltulijatest, ta on nüüd juba wanapoole mees, kes ristiusku astudes pidi lahkuma kõrgest seisusest, mis temal sugulaste keskel oli. Teda ristiti juba aastal 1874 ja õnnistati õpetajaks 1888. Tema huwitaw ja õpetlik elulugu on lühidalt järgmine.

Juba poisikesena läks ta wanemate kodust „Sumalat otsima“ ja temast sai India fakiir (kerjaja munk). Ta harjutas kõiksugu enesepiinanisi ja edenes nii, et ta näituseks mõis kakskümmend minutid hinge finni pidada. Tihti minestas ta paastumise ja piinamise pärast. Ja seda kõik ta tegi, et peasemise teed oma hingele leiaks. Kerjaja mungana reisis ta mitmetpidi läbi India. Sellega ühes uuris ta ka põhjani sanskriti keelt mõne kuulsa profesori juhatusel, ja on nüüd nähtawaste üks osawamatest selle wana Hindu keele tundjatest. Benares, hindulaste kirjanduse peapaigas olles ei tahtnud ta filmapilkugi kautada, ja luges sellepärast waheltpidamata ööd ja päewad, kuni uni tema üle võimust sai, millal ta siis lihtjalt magama heitis sinna paika, kus juhtus olema, et ärkades kohe jälle võiks lambi sütitada ja edasi lugeda. Kaks kord seal olemise ajal püüdis ta ennast surmata, kui ta kuulis, et kõik, kes Benaresse surewad, otse kohe taewa peasewad. Ta püüdis igapidi targaste elada nende seaduste järele, mis tema sanskritikirjades seisivad; aga, imelik küll, oli selle järelbus see, et need kirjad temale enam ei

meeldinud. Need kirjad õpetasivad nimelt, et tema ise oli jumal, aga ta ei tunnud iseennast vähematgi jumala sarnatseks ega mõinud oma jumalust avaldada wägewate ja pühade tegudega. Siis jäi ta hoopis põhjani lootusetaks, ega mõinud hingele rahu leida. Aga kõigist sellest näib, et ta ei olnud ainult palju õppinud ja ennast harinud, waid ka niisugune mees, kes suure agarusega ja enese salgamisega tõtt otsis.

Sii ta siis Raschimiris oli mõne aja ühe õpetaja junres kes Raschimiri walitsejat teenis, siis õppis ta selle läbi dieti tundma, kui pahaste hindulaste ebausf hinge peale mõjub. Seal sai ta esiteks sanskriti keeleõpetajaks ja siis sõjamehaks suuretüki mäes, mis Inglis walitsuse teenistuses oli. Ta oli kahes mõitluses ligi ja sai kaks auuraha, teise selle eest, et ühe inglase ohwitseri elu oli peastnud. Aga tema hing ei saanud rahu. Ta igatses Jumala järele, ega ei mõinud seda leida. Tähelepandaw on, et tema Inglis sõjamäes teenimise ajal keegi temaga Euroopa meeste poolt hinge õnnistusest, ehk ristiusust ei kõneleunud. Ta kuulis esimest korda ristiusust, kui üks kodumaalane õpetaja Indorese turul jutlust pidas. Tema kuulas seda ainult selles püüdes, et tõendus-tega mõiks tema juu kinni panna. Kuulutaja sõnad ei näitanud temasse vähematki mõjuma, aga süiski ei mõinud ta enam unustada seda tunnistust Kristusest. Imelik küll, üks hindulane oli ka selleks põhjuseks, et ta esimest korda piiblit luges, aga kohe selle järele kirjutas ta raamatu, mis oli täis tunnistusi piibli wastu, need tunnistused oli ta kõik india pühadest kirjadest mõtnud. Warsti märkas ta ommeti, et ta ei mõinud piiblit ümberlükata, enne kui ta seda targemine uurinud ei ole, ja nõnda ostis ta omale kristlikust raamatukauplusest hindu keelse Uue Testamendi. Selle läbi ärkas temas himu piiblit weel targemine tundma õppida ja selletarwis ostis ta terve piibli ja luges seda kaks korda algusest lõpuni läbi.

Senni ajani ei olnud ta ühegi ristiinimesega hinge õnnistusest kõneleunud. Aga nüüd kuulis ta, et Umirtsuris misjonär on, ja sellepärast läks ta tema juurde. Ta ei ütelnud ennast midagi sisemist rahu ja troosti saanud olema. Aga Testamendis oli olnud üks lause, mis temale mõttesse oli kaswanud, nimelt Jeesuse kutsumine: „Tulge minu juurde kõik, kes teie waewatud ja koormatud olete ja mina tahan teile hingamist jaata.“ Ta ütles ennast südamest koormatud olema ja rahu otsima.

Enne oli ta piiblit lugenud, et ainult sellest wigasid leida, aga nüüd oli ta hakkanud lugema, et sealt tröösti leida. Ta nägi, et omast jõuust ei mõinud peasemist leida, waid ainult usu läbi Kristusesse, kes ristipuu peal meie süüd on ärawõtnud ja kannud. Siis sai ta Jumalat

tundma. Ja teda ristiti Umritsuris 1. Märtsil 1874 aastal 52 aastase mehena. Ta oli Jumala sõna lugemisega kristlasteks saanud.

Nii pea kui ta oli ristitud, arvas ta, et ühtlasi oli ka kõik patud ära mõitnud ja et need, nagu kuivanud lehed, nüüd tema pealt äralangeksivad, sest Issand oli ju lubanud oma rahwa nende pattudest peasta. Aga selle vastu hakkasivad patud temale waewa tegema enam kui iialgi enne. Ta oli arvanud, et ta kohe ristmise järele sisemist valgust saaks, aga ei tunnud midagi niisugust.

Sel ajal sattus ta teise pagana professori, Dianand Saraswati mõju alla. Kui ta nüüd hakkles, kas ristiusu läbi peasemist mõib leida, siis pööras ta jälle hindu wanade pühade kirjade poole ja hakkas Weeda raamatutest ettelugemisi pidama.

Ta luges päeval Weedajid, aga luges öösel ikka veel piiblit, ja see Jumala sõna lugemine peastis teda lõpeks. Ühel öösel, 51 Taaweti laulu lugedes, langes ta suurde hinge ahastusesse. Ta tundis et ta äratadunud oli, aga siis oli äkitselt nagu üks heal oleks ta seljataga hüüdnud tema hingele need sõnad: „Usu seda, keda mina olen läkitanud, kes on üksi Kristus.“ Ühtlasi täitis tema hing ennast nüüd rõõmuga ja rahuga. Walgus, keda ta asjata juba ristmise juures oli oodanud, tuli temale nüüd osaks. See sündis keel öösel. See mõjus temasse nii wägewaste, ja tema rõõm oli nii ülisuur, et ta oma abikaasat ülesse äratas, kellele ta siis kõik rääkis, mis oli sündinud. Sellest filmapilgust saadik ei olnud temal midagi tegemist Dianand Saraswatiga, waid ta hakkas kuulutama ewangeliumi Kristusest.

Temal on kaks tütar, aga tema suureks kurwastuseks on need juba mitme aasta eest paganatele mehele läinud. Need kuulewad alati auustusega isa sõnu, aga nende mehed ei jalli, et nad kristlasteks saaksivad. See on kõige raske kurbtus tema elus. Tema naene seisib esiteks vastu, aga on hiljem ommeti ümberpööranud. Ta ise ristis teda raske haiguse ajal. Tema wend Sukam Singh pööras niisamuti haigewoodil ristiusku ja ristiti. Selle järele on Issand temale veel mitu hinge kinkinud. Ta on tihti ristita tahtnud niisugusi inimesi, kes on tahtnud kristlasteks hakata, aga kogudus ei tahtnud seda veel lubada.“ Kui ta südamest Jeesuse vastu wõttis, siis ütles ta: „Tahan oma terve elu Issandale pühitseda.“ Ja sellest päewast peale on ta seda tõeste teinud. Ta rändab ümber, elab puude all ehk ehitab omale maja sinna, kuhu tarwis on asuda.

Koguduse wanemate wiimsel koosolekul pidi ta oma tööst aruandma. Üks oja tahtis, et teda saaks õpetajaks õnnistatud ja koguduse saadikuks tarwitatud. Esimehed tahtsivad kõik ühes meeles, et teda saaks õpeta-

jaks õnnistatud. Mõned rääkisivad tema eest soojalt ja suure auustusega. Üks nendest ütles: „Sumal on ise teda kutsunud, mitte inimesed. Niisuguse töö läbi, nagu tema teeb, saab palju rahwast ümberpööratud. Tema juurde saab niisugusid inimesi tulema, kes ei ühegi eurooplasega, ehk euroopalaste wiisi järele kaswatud hindulasega tegemist ei teeks. Tarmis on tõsiseid India mehi õpetajateks saada, kes selle rahwa iseäralisi kombid tunnewad ja siis ka rahwast õpetada wõivad. Kui ta saab õpetajaks õnnistatud, siis saab tema mõju olema suurem kui ühelgi teisel.“

Selle järele pöörasivad esimehed tema poole nende sõnadega: „Meie palume sinu eest. Usume ja jätame sind Issanda hooleks. Mine, kuhu sa tahad. Ei meie taha sind takistada ja ärgu sündigu midagi wiiwitust.“ Siis langes terve koosolek põlwili ja palus teda ja tema tööd Issanda hoole alla.

Siis õnnistati see mees, see haruldane mees, hindulaste professor, õpetajaks, jõulukuu 20. päeval 1888, ja Sumal on temaga olnud ja tema tööst kogudusele kasu saanud.

Tagakiusatud ori.

Drjakauplemine ei ole veel maailmast lõppenud, ehk selle wastu küllalt on tööd tehtud.

Wäga palju meie mustadest kaasinimestest ägawad orjuse all, ja mitmed õelad inimesed peawad seda kasuliseks rahahallitaks ja häwitawad kesk Afrikat, inimesi warastades ja müügile wiies.

Kord oli üks õnnetu ori, kelle herra, Liba nimi, õel ja ebausklaine oli; ja kui herra poeg oli haigeks jäänud, siis arwas see, et ori oli teda nõidunud, mispärast see seda siis oma eluga pidi maksma. Kui ori teadis, et hirmus surm teda ootas, põgenes ta ära, aga kohe hakati teda taga ajama. Ta oli just üle jõe ujunud, ja oli nüüd, ehk küll wäsinud, walmis kaugemale põgenema. Aga tagaajajad oliwad ligidal, ja üks nende lastud nooltest tungis õnnetuma orja sääرده, ja ta langes maha.

Aga sealsamas kui ta ennast kindlaste juba surma saagiks arwas, seisab äkitseft tema kõrwal walge mees. See oli üks Inglismaa reisija, kes kaubakraamiga rannale reisis. Tema kaup oli: elewandi luud, kuld, suled ja muud kallid asjad. Ta on hüüdmitseft kuulnud ja jahti näinud, seft jahiks wõib seda täieste nimetada, ja ta on wanfri seisima jätanud

ja waesele mustale inimesele appi ruttanud; aga tagaajajad on ka ligi jõudnud, ja mis mõib see üfsit walge mees nii suurele hulgale teha!

Need tunnawad teda ometi. Ta oli nendega sagedaste kaubelnud ja auusufe poolest nende juures kuulsaks saanud.

Ta püüdis sellepärast omanikult orja äraosta, ja käskis sulast wanfrilt kõige suuremad elewandi luud tuua, aga orja isand ei hoolinud sellest, waid keelas seda toomast, ja kõif mis temale pakuti, põlgas ta selle wastufega: „Walge mees, Liba'l on elewandi luud, kulda ja warandust küllalt ja kui ta seda weel tahab saada, siis kutsub ta oma sõjamehed kofku ja lähew toob seda kaugematest küladest nii palju kui tahab. Liba ei tarwita elewandi luud. Liba ei jänutse kulda, waid werd!“ ja tema käe näitufe peale wihises nool õhus õnnetuma orja poole, ühest tagaajajast lastud. Wõeras nägi noolt ja tõstis kätt, otsekui selle finni wõtmiseks, See trehwastki tema käewart, kuhu külge see ka rippuma jäi.

Õhmatufe ja meelepaha hüüd kõlas orja peremehe huulilt, kui ta inglasi haawatult nägi. Tema, kes sadade oma maameeste hingedest ei hoolinud, ta kartis selle mehe juufsearmwagi puutumast, kes Inglis walitsufe kaitsealune oli.

Seda märkas wõeras ja ütles: „Sina siis ei jänutse kulda, waid werd; — waata seie, siin jookseb nüüd weri sinu filmade ees, ja fina pead selle eest wastama.“ Seda õeldes tõmbas ta werise noole haawast wälja ja hoidis teise filmade ette.

Õks ma nüüd ole orja äraostnud? Kui ja teda tapad, siis pead tema elu oma eluga wastama; aga kui fina teda wabaks annad, siis mõib meie wahel weel rahu sündida.

Nafrikalane, ehk küll wihane, leppis selle tingimisega, selle üle rõõmus, et nii odawa hinnaga peasis, ja pea selle järele pööras ta oma feltfiga koju tagasi, kust ta tulnud oli.

Waene ori sai siis noolest peastatud, mis weel tema sääres rippus ja teda kanti wanfrisje. Ta oli wäga õnnelik selle üle, et nii imelisel wiisil oli peastatud saanud; ega osanud küllalt tänu awalbada, et walge mees, nagu ta ütles, teda oma werega oli ostnud.

Nad reisirõwad edasi ja jõudsiwad missioni asutusesse, kus nende haawad paremine kinniseuti, ja kuhu ori õnnistufe teed õppima jäi.

Kestas süiski natukene aega, enne kui elusõna tema südamesse teed leidis. Üks asi oli alati tema mõttes, nimelt see suur armastus, mis tema, waene ori, ühelt wõeralt oli tunda saanud, kes mitte ainult kõif anda tahtis, mis temal sel tunnil oli, tema wabastuseks, waid ka, kui seda keelati, noolt takistas ja oma werd walada, lasti, et teda wabaks saaks.

Missionär seletas temale, et inglane oli jeda teinud tõu's Is-
jandale Jeesusele, Tema suure armastuse eest, sest see Asoastaja oli
peastnud inglase veel suuremast orjusest ja hirmsamast surmast. — Sest
tunnist saadit tegi mees oma südame Jeesuse armastusele lahti ja sai
Jumala lapsiks. Ta ei võinud iialgi oma peastjat unustada. Sellest
rääkis ta alati muile ja kiitis jeda. Jah niisugune on see armastus,
miska Jeesus meid on armastanud. — Armastagem teda, sest ta on
meid esite armastanud.

„Sest oleme meie armastust tunnud, et Tema oma elu meie eest
on annud; nõnda peame meiegi oma elu wendade eest jätma.“

P a l w e.

Isand Jumal, sa walitsed taewas ja maa peal, sinu käes on pil-
wed, merelaened ja taewa tuuled; sinu käes ka inimeste südamed, jeda
sinu Waim võib walgustada ja nende mõtted ja tahtimised kallata kui
weeojasid. Lase oma Waimu tuult puhuda üle paganate maade! Korja
ka lapsi, kes pimeduses kasvawad pimedate wanemate juhatusel; wii neid
Jeesuse juure, kes laste sõber ja Dnistegija, ja aita et Egiptuses ja
Aafrikas sulle võiks kasvada noor jugu, kes sinu armust on ärawõidetud
ja sulle elab pühas ehtes. Kaswata oma riik igalpool, et igalpool kõik
põlwed hakkawad Jeesuse nimel kummardama. Amen.

Loe siin Daaweti laul 113.

L a u l.

Wist: Oh Jeesus Kristus, tule ja.

Sa oled — Jeesus ainus tee, Mis inimest wiib taewasse. Kõik
paganad on kaugel veel, Et heida armu nende peal!

Sa oled meie ainus tee, Ehk lihale küll waewane; Ja süski,
kes sind leiawad, Need igawest ka tänawad.

Tee — Isand — oma armu tööd Ja pööra rahwa südamed,
Ja riku patu armastust, Mis keelab hinge õnnistust!

Meid õige teele juhata, Ja aita, seal ka kõndida, Senni kui
ilmast lahkume Ja soga taewas elame!